

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Demendecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Księżak

Mariusz Grzegorz Wilczyński (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa P. S.

przeciwko A. P.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 11 grudnia 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Płońsku z 24 maja 2011 r., sygn. I Nc 516/11,

- 1. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty w całości i umarza postępowanie w sprawie;**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania skargowego przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 1 września 2008 r. (data wpływu) G. sp. z o.o. z siedzibą w W. (uprzednio D. sp. z o.o.) wniósł o zasądzenie od pozwanej A. P. kwoty 1722,19 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 grudnia 2002 r. do dnia zapłaty oraz kosztów procesu w wysokości 44,46 zł z tytułu nieopłaconej ratalnej umowy kredytowej nr [...], zawartej w dniu 25 listopada 2000 r. przez A. P. z W. S.A. w L.. Powód wskazał, iż nabył przedmiotową wierzytelność na mocy umowy przelewu wierzytelności z dnia 30 grudnia 2002 r. zawartej z W. S.A. w L., przedkładając na dowód posiadanej legitymacji czynnej stosowną dokumentację dotyczącą cesji w tym zakresie.

W dniu 5 września 2008 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie II Wydział Cywilny w osobie referendarza sądowego, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu upominawczym sprawy o sygn. akt II Nc 4236/08, na skutek pozwu wniesionego przez powoda G. sp. z o.o. z siedzibą w W. orzekł, iż pozwana A. P. w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu powinna zapłacić na rzecz powoda kwotę 1722,19 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 grudnia 2002 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami procesu w kwocie 44,46 zł.

Odpis powyższego nakazu zapłaty wraz z pouczeniem o terminie i sposobie jego zaskarżenia skutecznie doręczony został pozwanej w dniu 15 października 2008 r. Wobec braku sprzeciwu strony pozwanej nakaz stał się prawomocny.

W dniu 21 czerwca 2010 r. P. S. - jako następca prawny G. sp. z o.o. (w likwidacji) z siedzibą w W. - złożył, uwzględniony przez Sąd, wniosek o nadanie klauzuli wykonalności (w trybie art. 788 § 1 k.p.c.) nakazowi zapłaty wydanemu w postępowaniu upominawczym w sprawie o sygn. II Nc 4236/08, przedstawiając umowę przelewu wierzytelności uprzednio należnej G. sp. z o.o. z siedzibą w W. od A. P. w kwocie 1722,19 zł, którą nabył w dniu 30 kwietnia 2009 r.

Postanowieniem z dnia 13 lipca 2010 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli II Wydział Cywilny w sprawie o sygn. akt II Co 1971/10 nadał nakazowi zapłaty wydanemu w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-

Woli w dniu 5 września 2008 r. w sprawie o sygnaturze akt II Nc 4236/09 klauzulę wykonalności przeciwko A. P. na rzecz P. S., jako następcy prawnemu powoda „G.” sp. z o.o. w W..

W zaświadczeniu Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Płońsku z dnia 21 września 2021 r. o dokonanych wpłatach wskazano, iż P. S. jako przedstawiciel powoda „G.” sp. z o.o. w W. złożył wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego w sprawie Km [...] przeciwko A. P. na podstawie nakazu zapłaty wydanego 5 września 2008 r. sygn. akt II Nc 4236/08. Pierwsza rata należności w kwocie 176,57 zł wyegzekwowana została w dniu 25 czerwca 2010 r., a ostatnia w dniu 26 lipca 2012 r. Postępowanie egzekucyjne toczyło się na rzecz cedenta wierzytelności, tj. spółki „G.” w likwidacji, mimo że wierzyciel przeniósł swe prawa na rzecz P. S..

Egzekucja należności pieniężnej w kwocie głównej 1 722,19 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 grudnia 2002 r. z prawomocnego nakazu wydanego w postępowaniu upominawczym w sprawie sygn. akt II Nc 4236/08 zaopatrzonego w klauzulę wykonalności nadaną w dniu 31 marca 2009 r., pierwotnie na rzecz spółki „G.” (w likwidacji) z siedzibą w W., a następnie zapatrzzonego klauzulą wykonalności na rzecz P. S., cesjonariusza wierzytelności objętej owym nakazem - została zakończona wyegzekwowaniem całej należnej kwoty w lipcu 2012 r.

W dniu 16 maja 2011 r. (data wpływu) do Sądu Rejonowego w Płońsku wpłynął pozew P. S., w którym domagał się wydania wobec A. P. nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym kwoty 3 496,27 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty oraz zasądzenia od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania. Uzasadniając roszczenie powód wskazał tożsame fakty, które stanowiły podstawę uprzednio wskazanego nakazu wydanego wobec pozwanej A. P., przedkładając dokumentację, która uprzednio stanowiła załącznik do pozwu G. sp. z o.o. z siedzibą w W. w sprawie o sygnaturze II Nc 4236/08, uzupełnioną jedynie o umowę przelewu wierzytelności z dnia 30 kwietnia 2009 r. na podstawie której powód nabył wierzytelności jako następcą prawny G. sp. z o.o. z siedzibą w W..

Nakazem zapłaty wydanym postępowaniu upominawczym w dniu 24 maja 2011 r., sygn. akt I Nc 516/11, Sąd Rejonowy w Płońsku nakazał pozwanej A. P., aby

zapłaciła powodowi P. S. kwotę 3496,27zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 11 maja 2011 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 25 zł tytułem kosztów postępowania w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniosła w tymże terminie sprzeciw, zwracając ze Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Płońsku na rzecz powoda P. S. kwotę 75 zł tytułem opłaty od pozwu.

Pozwana wniosła sprzeciw od powyższego nakazu z przekroczeniem ustawowego terminu na jego wniesienie. Postanowieniem z dnia 15 czerwca 2011 r., sygn. akt I Nc 516/11, Sąd Rejonowy w Płońsku odrzucił sprzeciw pozwanej. Wobec bezskuteczności zaskarżenia orzeczenie stało się prawomocne.

Postanowieniem z dnia 4 lipca 2011 r., sygn. akt I Nc 516/11, nakaz zapłaty na wniosek powoda został zaopatrzony w klauzulę wykonalności w zakresie punktu pierwszego.

Na skutek skargi pozwanej wniesionej od orzeczenia referendarza sądowego o nadaniu klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty, Sąd Rejonowy w Płońsku postanowieniem z dnia 1 września 2011 r., sygn. akt I Nc 516/11, zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy.

Pismem z dnia 19 sierpnia 2021 r. wierzyciel P. S. złożył do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Płońsku wniosek o wszczęcie egzekucji należności w kwocie 3496,27 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 maja 2011 r. do dnia zapłaty, wynikającej z prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego w sprawie o sygn. akt I Nc 516/11 Sądu Rejonowego w Płońsku.

Pismem z dnia 27 sierpnia 2021 r Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Płońsku powiadomił A. P. o wszczęciu egzekucji tych należności (w kwocie 3 496,27 zł), odsetek do 27 sierpnia 2021 r. (w kwocie 828,15 zł), kosztów procesu (w kwocie 25,00 zł), opłaty egzekucyjnej (w wysokości 435,00 zł) oraz wydatków gotówkowych (w kwocie 17,28 zł), dokonał zajęcia wierzytelności dłużnika wypłacanych A. P. przez ZUS oraz jej rachunku bankowego w Bank SA. o. P. oraz w Banku w P.. ZUS powiadomił organ egzekucyjny, iż będzie realizował zajęcie wierzytelności od września 2021 r. (wskazując, iż dłużnikowi przysługuje świadczenie w wysokości 1250,88 zł miesięcznie).

Skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Płońsku I Wydział Cywilny z dnia 24 maja 2011 r. sygn. akt I Nc 516/11, w dniu 28 września 2023 r. wniósł Prokurator Generalny, który zaskarżył powyższe rozstrzygnięcie w całości, zarzucając:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., tj.:

- zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, polegające na wydaniu nakazu zapłaty przez Sąd Rejonowy w Płońsku, sygn. akt I Nc 516/11, pomimo że wcześniej to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami zostało rozstrzygnięte wyrokiem Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli o sygn. akt II Nc 4236/08 z dnia 5 września 2008 r.;

- prawa do sądu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, polegające na wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym pomimo istniejącego prawomocnego orzeczenia w tym samym przedmiocie, co w konsekwencji naruszyło gwarancje pozwanego, co do pewności wydanego prawomocnego orzeczenia i nie uchroniło przed niekorzystnymi skutkami ponownego powództwa o to samo roszczenie.

2. naruszenie w sposób rażący przepisów prawa, tj.:

- naruszenie art. 365 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 3 k.p.c. oraz art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 200 k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na pominięciu zasady powagi rzeczy osądzonej i wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w Płońsku I Wydział Cywilny z dnia 24 maja 2011 r. sygn. akt I Nc 516/11, mimo że wcześniej to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami zostało rozstrzygnięte wyrokiem Sądu Rejonowego dla Warszawy- Woli sygn. akt II Nc 4236/08 z dnia 5 września 2008 r. i w konsekwencji postępowanie to było niedopuszczalne i skutkowało nieważnością.

Formułując powyższe zarzuty autor skargi wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym w całości i umorzenie postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługiwała na uwzględnienie.

W orzecznictwie Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego powstała od 2018 r. rozbudowana, stabilna i nieznajdująca wyjątków linia orzecznicza wskazująca, iż w razie wydania dwóch orzeczeń w przedmiocie tego samego roszczenia, koniecznym jest usunięcie z obrotu prawnego późniejszego rozstrzygnięcia, w przypadku wydania którego doszło do naruszenia zasady *res iudicata*. Jednocześnie orzecznictwo to jednoznacznie wskazuje na zasadność wykorzystania skargi nadzwyczajnej jako środka procesowego służącego do wyeliminowania wadliwie wydanego orzeczenia tego typu z obrotu prawnego. Postanowienie w przedmiotowej sprawie w pełni wpisuje się w tę linię orzeczniczą.

Ustawodawca w art. 89 i n. ustawy o SN wprowadził oraz uregulował nadzwyczajny środek zaskarżenia, mający zapewnić zgodność z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W art. 89 § 1 ustawy o SN skatalogowano natomiast przesłanki wniesienia skargi nadzwyczajnej, którymi są: prawomocność orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego, konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, spełnienie jednego z warunków, zgodnie z którym orzeczenie: narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, oraz ostatecznie brak możliwości uchylecia lub zmiany orzeczenia w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. W myśl art. 89 § 3 ustawy o SN, skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Niedopuszczalne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej na niekorzyść oskarżonego wniesionej po upływie roku od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – po upływie 6 miesięcy od dnia jej rozpoznania. Jednakże - zgodnie z art. 89 § 4 ustawy o SN - jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 ustawy o SN, a

zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy o SN.

W analizowanej sprawie nakazem zapłaty wydanym postępowaniu upominawczym w dniu 24 maja 2011 r., sygn. akt I Nc 516/11, Sąd Rejonowy w Płońsku nakazał pozwanej A. P., aby zapłaciła powodowi P. S. kwotę 3496,27zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 11 maja 2011 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 25 zł tytułem kosztów postępowania w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniosła w tymże terminie sprzeciw. Tymczasem, już w dniu 5 września 2008 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu upominawczym sprawy o sygn. akt II Nc 4236/08, na skutek pozwu wniesionego przez powoda „G.” sp. z o.o. z siedzibą w W. orzekł, iż pozwana A. P. w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu powinna zapłacić na rzecz powoda kwotę 1722,19 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 grudnia 2002 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 44,46 zł tytułem kosztów procesu. Oba wyżej wymienione nakazy stały się prawomocne, bowiem nie zostały skutecznie zaskarżone.

Badając ustawowe przesłanki zasadności i dopuszczalności wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że nie budzi wątpliwości, iż orzeczenie wydane zostało przez sąd powszechny, a zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym posiada przymiot prawomocności. Zgodnie z art. 363 § 1 k.p.c., orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. W analizowanej sprawie od nakazu zapłaty wydanym postępowaniu upominawczym z dnia 24 maja 2011 r., sygn. akt I Nc 516/11, wniesiony przez pozwaną sprzeciw został bowiem odrzucony jako złożony po upływie ustawowego terminu na jego wniesienie. Z akt sprawy nie wynika również, że od zaskarżonego

orzeczenia skutecznie wniesiono wcześniej skargę nadzwyczajną (art. 90 § 1 ustawy o SN), gdyż skarga nadzwyczajna Prokuratora Generalnego z dnia 7 czerwca 2002 r. została odrzucona postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2023 r., sygn. akt II NSNc 124/23 z przyczyn formalnych. Zgodnie z art. 89 § 1 *in fine* ustawy o SN, skarga nadzwyczajna nie przysługuje, jeżeli orzeczenie może być zmienione lub uchylone w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Sąd Najwyższy podziela pogląd Prokuratora Generalnego, że zaskarżone orzeczenie może być wyeliminowane z obrotu prawnego jedynie w drodze skargi nadzwyczajnej, bowiem nie może zostać wzruszone w drodze innych środków prawnych, jako że z uwagi na upływ terminu przewidzianego w art. 408 k.p.c. brak jest możliwości wniesienia skargi o wznowienie postępowania, jak również wykluczone jest także złożenie ewentualnej skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Przepisy o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przewidywały bowiem dwuletni termin na jej wniesienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, stąd termin na złożenie tejże skargi upłynął.

Uwadze Sądu Najwyższego nie umknął również fakt, iż w realiach niniejszej sprawy skarga nadzwyczajna wniesiona została ponad 12 lat od dnia wydania zaskarżonego orzeczenia. Zasadniczo, w świetle art. 89 § 3 ustawy o SN, wniesiony środek zaskarżenia należałoby uznać za wniesiony z przekroczeniem terminu na jej wniesienie. Należy jednak uwzględnić treść art. 115 § 1 ustawy o SN, zgodnie z którym w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie tejże ustawy skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. Przepisu art. 89 § 3 zdanie pierwsze ustawy o SN nie stosuje się. Stosownie do art. 115 § 1a ustawy o SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie niniejszej ustawy, może być wniesiona przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Przepisu art. 89 § 2 ustawy o SN nie stosuje się.

Tym samym - w świetle poczynionych rozważań i przytoczonych uprzednio przepisów - biorąc pod uwagę datę wydania zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia, upływ ponad 12 lat od dnia wydania zaskarżonego nakazu zapłaty nie stał na przeszkodzie do rozpoznania przez Sąd Najwyższy skargi nadzwyczajnej

wywiezionej przez Prokuratora Generalnego.

Zważyć jednocześnie należy, iż Sąd Najwyższy, na mocy przytoczonych przepisów, uprawniony jest do ewentualnego uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty w przypadku, gdyby okazało się, że podniesione w skardze nadzwyczajnej zarzuty są zasadne oraz wydania odpowiedniego rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy o SN, jeżeli przemawiają za tym zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP (art. 115 § 2 u.SN). Nie ulega także wątpliwości, że skarżący - Prokurator Generalny - jest legitymowany do wniesienia skargi nadzwyczajnej w rozpoznawanej sprawie.

Będąca przedmiotem analizy skarga nadzwyczajna opiera się na forsowanej przez skarżącego tezie, że kwestionowany nią nakaz zapłaty wydano z naruszeniem gwarancji konstytucyjnych, tj. zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego (art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej) oraz zasady prawa do sądu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak również z rażącym uchybieniem przepisom art. 365 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 3 k.p.c. oraz art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 200 k.p.c. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na pominięciu zasady powagi rzeczy osądzonej i wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w Płońsku I Wydział Cywilny z dnia 24 maja 2011 r., sygn. akt I Nc 516/11, mimo że wcześniej to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami zostało rozstrzygnięte nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanym przez referendarza sądowego Sądu Rejonowego dla Warszawy- Woli Warszawie II Wydział Cywilny w sprawie prowadzonej pod sygn. akt II Nc 4236/08 w dniu 5 września 2008 r.

Weryfikacja zasadności tak skonstruowanego zarzutu wymaga zatem wyjaśnienia, czy żądania zawarte w dwóch odrębnych powództwach, które zarejestrowane zostały pod sygn. akt II Nc 4236/08 (pierwsze - popierane przez G. sp. z o.o. z siedzibą w W., w którym - wobec cesji wierzytelności - ostatecznie klauzulę wykonalności nadano na rzecz następcy prawnego P. S.) oraz sygn. akt I Nc 516/11 (pozew P. S.) przeciwko A. P. były tożsame, obejmując tą samą podstawę prawną i faktyczną.

Na wstępie odnotowania wymaga, że nakazy zapłaty, tj. orzeczenia

wydawane na posiedzeniach niejawnych, w których sąd uwzględnia powództwo w postępowaniu nakazowym i upominawczym (art. 480¹ k.p.c.), są orzeczeniami rozstrzygającymi istotę sprawy cywilnej. Ponieważ do orzeczeń tych mają zastosowanie odpowiednio przepisy o wyrokach, jeżeli kodeks nie stanowi inaczej (art. 353(2) k.p.c.), po ich uprawomocnieniu mają skutki prawomocnych wyroków, w konsekwencji czego obejmuje je powaga rzeczy osądzonej (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 28 października 2010 r., III CZP 65/10, OSNC 2011, nr 3, poz. 27).

Ocena, czy w niniejszej sprawie doszło do wydania nakazu zapłaty z jednoczesnym naruszeniem zasady powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) musi być dokonana z uwzględnieniem kryteriów, jakie świadczą o zaistnieniu takiej sytuacji. Chodzi tu o okoliczność, w której sprawa o to samo roszczenie, między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona. Zgodnie z art. 366 k.p.c. powagą rzeczy osądzonej objęte jest to, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia. Przedmiot ten ustala się przy tym wskazując na treść żądania sformułowanego w pozwie oraz przytoczone okoliczności, które miały je uzasadniać. Do przyjęcia stanu powagi rzeczy osądzonej konieczne jest więc ustalenie identyczności żądania i jego podstawy faktycznej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 marca 2015 r., II CSK 226/14). Tożsamość roszczeń zachodzi, kiedy sąd ma w obu sprawach orzec o tym samym, dysponując tymi samymi faktami, które mają spowodować ocenę tego samego żądania i kiedy rozstrzygnięcie jednej ze spraw oznacza rozstrzygnięcie także drugiej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2011 r., II CSK 427/10). Decydująca w tym zakresie, jest więc nie tylko tożsamość przedmiotu rozstrzygnięcia w obu sprawach, ale także tożsamość okoliczności faktycznych, z których wynika w jednej i w drugiej sprawie roszczenie procesowe (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2007 r., II CSK 267/07).

Stan powagi rzeczy osądzonej ma zatem miejsce wówczas, gdy kumulatywnie spełnione zostaną trzy przesłanki, tj. występuje tożsamość stron postępowania oraz podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia, a sprawa została prawomocnie osądzona (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06; 6 marca 2008 r., II UK 144/07; 20 stycznia 2011 r., I UK 239/10).

W analizowanym przypadku nakaz zapłaty z dnia 24 maja 2011 r. został

wydany po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu upominawczym sprawy o sygn. akt I Nc 516/11 przez referendarza sądowego Sądu Rejonowego w Płońsku na skutek pozwu wniesionego przez powoda P. S. w dniu 11 maja 2011 r., w którym - jako następca prawny G. sp. z o.o. z siedzibą w W. - wniósł o zasądzenie kwoty w wysokości 3 496,27 zł, tj. kwoty z tytułu należności głównej w wysokości 1722,19 zł wraz ze skapitalizowanymi odsetkami od dnia 31 grudnia 2002 r. do dnia 22 kwietnia 2011 r. w wysokości 1774,08 zł. W uzasadnieniu pozwu, wskazano, że podstawą dochodzonej wierzytelności jest umowa ratalnej umowy kredytowej nr [...], zawartej w dniu 25 listopada 2000 r. przez A. P. z W. S.A. w L. w związku z udzieleniem jej kredytu na podstawie umowy zawartej w dniu 25 listopada 2000 r., przeznaczonego na zapłacenie kursu nauki języka obcego. Przedmiotową wierzytelność powód nabył jako następca prawny na mocy umowy przelewu wierzytelności z dnia 30 kwietnia 2009 r. zawartej z G. sp. z o.o. (w likwidacji) z siedzibą w W.. Do pozwu dołączono dokumentację w postaci zgłoszenia pozwanej na kurs językowy organizowany przez „D.”, umowę kredytową nr [...] zawartą w dniu 25 listopada 2000 r. pomiędzy W. w L. a A. P., umowę przelewu wierzytelności bankowej z dnia 30 grudnia 2002 r. na rzecz G. sp. z o.o. (poprzednio „D.” sp. z o.o.) oraz kopię umowy przelewu wierzytelności z dnia 30 kwietnia 2009 r. na mocy której to cesji powód nabył legitymację procesową czynną.

Nakaz zapłaty Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli z dnia 5 września 2008 r., sygn. akt II Nc 4236/08, został natomiast wydany na skutek pozwu wniesionego przez powoda G. sp. z o.o. z siedzibą w W.. Podstawą faktyczną żądania była wierzytelność w kwocie 1722,19 zł, nabyta na podstawie umowy cesji w dniu 30 grudnia 2002 r. przez „D.” sp. z o.o. (reprezentowana przez członka zarządu P. S.) od W. S.A. w L.. Bank przeniósł na nabywcę wierzytelność w kwocie 1 722,19 zł (kapitał w wysokości 1 578,71 zł, odsetki w wysokości 143,48 zł) przysługującą mu z tytułu umowy kredytowej nr [...], zawartej w dniu 25 listopada 2000 r. z A. P.. Z umowy tej wynikało, iż W. S.A. w L., Oddział w W. w dniu 25 listopada 2000 r. udzielił A. P. 2 965,07 zł kredytu na opłacenie kursu językowego, z określonymi w umowie ratalnymi warunkami jego spłacenia (36 rat miesięcznych po 118,96 zł, ostatnia rata płatna do dnia 25 listopada 2003 r.). Kredytobiorca zaprzestała spłacania wymaganych umową należności, w związku z czym bank umowę kredytową rozwiązał, a do spłaty

pozostała kwota łączna 1 722,19 zł.

W świetle poczynionych ustaleń należy przyjąć, że żądanie sformułowane przez powoda G. sp. z o.o. z siedzibą w W., zakończone wydaniem prawomocnego nakazu zapłaty w sprawie o sygn. akt II Nc 4236/08, a następnie żądanie określone w powództwie P. S. o zapłatę, zakończone wydaniem nakazu w sprawie o sygn. I akt Nc 516/11, były tożsame, a jednocześnie dotyczyły tych samych stron postępowania. Przez pojęcie strony procesowej należy rozumieć bowiem również następcę prawnego strony procesowej na zasadzie sukcesji uniwersalnej i syngularnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 2 kwietnia 2009 r., IV CSK 477/08, LEX nr 610220; z 11 stycznia 2013 r., I CZ 184/12, LEX nr 1288613). W obu sprawach, ta sama zatem strona powodowa domagała się od tego samego pozwanego spełnienia tego samego świadczenia, tj. zapłaty kwoty wynikającej z tej samej umowy kredytowej nr [...], zawartej w dniu 25 listopada 2000 r. z A. P.. Różnice wartości przedmiotu sporu wynikały li tylko natomiast z kapitalizacji odsetek. Analiza akt postępowań prowadzonych pod sygn. akt II Nc 4236/08 oraz I Nc 516/11 wskazuje, że obydwa spory toczące się między stronami dotyczyły tych samych okoliczności faktycznych. Późniejsze zatem powództwo wniesione przez P. S., stanowiące ponowne żądanie zapłaty tej samej wierzytelności w stosunku do tej samej pozwanej, wynikającej z tej samej umowy kredytowej - a zatem tych samych okoliczności faktycznych i prawnych, które były już uprzednio prawomocnie rozstrzygnięte orzeczeniem merytorycznym, powinno zostać w konsekwencji odrzucone.

Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Związanie wskazanych podmiotów prawomocnym orzeczeniem sądowym oznacza, że muszą one liczyć się z wydanym orzeczeniem, tj. nie mogą go ani zmieniać, ani podejmować jakichkolwiek innych działań nie uwzględniających jego wydania (tak M. Jędrzejewska [w:] T. Ereciński (red.), *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze, wyd. 4, Warszawa 2003, tom 1, s. 667). Tę cechę prawomocnego orzeczenia określa się mianem mocy wiążącej. Z kolei zgodnie z art. 366 k.p.c. wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot

rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Obydwa te skutki prawomocnego formalnie orzeczenia (moc wiążącą oraz powagę rzeczy osądzonej) określa się łącznie mianem prawomocności materialnej. Rodzi ona dwojakiego rodzaju skutki: pozytywny i negatywny. Skutek pozytywny (materialny) rzeczy osądzonej przejawia się w tym, że rozstrzygnięcie zawarte w prawomocnym orzeczeniu (rzecz osądzona) stwarza stan prawny taki, jaki z niego wynika. Sądy rozpoznające między tymi samymi stronami nowy spór muszą przyjmować, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak przyjęto to w prawomocnym, wcześniejszym wyroku, a więc w ostatecznym rezultacie procesu uwzględniającym stan rzeczy na datę zamknięcia rozprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 lutego 2014 r., I UK 329/13). Negatywną konsekwencją procesową tego, że prawomocny wyrok korzysta z powagi rzeczy osądzonej, jest natomiast wyłączenie możliwości skutecznego wszczęcia postępowania w tym samym przedmiocie i między tymi samymi stronami (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 29 stycznia 1997 r., I CKU 65/96), tj. zasada *ne bis in idem*. Jak bowiem stanowi art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c., sąd odrzuci pozew, jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona. Należy przy tym podkreślić, że okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu, sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy (art. 202 k.p.c.).

W świetle powyższych uwag formułowany przez skarżącego zarzut naruszenia przepisów prawa, tj. art. 365 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. oraz art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. przy wydaniu zaskarżonego nakazu zapłaty należy uznać za zasadny w stopniu oczywistym. Referendarz sądowy Sądu Rejonowego w Płońsku, wydając zaskarżony nakaz zapłaty w sprawie prowadzonej sygn. akt I Nc 516/11 niewątpliwie dokonał rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 365 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. oraz art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 202 k.p.c. (którego to ostatniego przepisu skarżący wadliwie nie wskazał). Zważając, że objęte pozwem wniesionym w dniu 11 maja 2011 r. roszczenie zostało już wcześniej między tymi samymi stronami prawomocnie osądzone, referendarz sądowy Sądu Rejonowego w Płońsku winien był, uwzględniając dyspozycję ujętych w powołanych przepisach norm prawnych, stwierdzić, że sprawa o to samo roszczenie między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona, a w konsekwencji pozew ten odrzucić. Jeżeli

tego nie uczynił, to znaczy, że art. 365 § 1 k.p.c. i art. 366 k.p.c. zostały przy rozpoznawaniu sprawy, w której doszło do wydania zaskarżonego nakazu zapłaty, całkowicie pominięte, a poprzez ich niezastosowanie, dokonano w konsekwencji obrazy art. 202 k.p.c. oraz art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy rozważył również okoliczność wniesienia przez pozwaną sprzeciwu po upływie ustawowego terminu na jego wniesienie, uznając jednakże, iż okoliczność ta nie może powodować, że skutki działania organów państwa w postaci oczywiście wadliwego co do *meritum* orzeczenia sądu wydanego z powództwa innego organu państwa, obciążać będą pozwaną.

Odnosząc się natomiast do zarzutu naruszenia art. 200 k.p.c., trzeba wskazać, że możliwość analizy tej podstawy zaskarżenia wyłącza wadliwość formalna skargi nadzwyczajnej. Przedmiotowe uchybienie formalne wyraża się w braku uzasadnienia wskazanego zarzutu. Prokurator Generalny nie wskazał w uzasadnieniu skargi powodów, dla których zarzucił naruszenie przepisu art. 200 k.p.c. Oznacza to naruszenie przez skarżącego przepisu art. 398(4) § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN (przytoczenie podstaw skargi nadzwyczajnej bez ich uzasadnienia), skutkujące w przypadku niepowołania w sposób niewadliwy innych zarzutów, sankcją określoną w art. 398 § 2 k.p.c. (odrzućcie skargi). W tym miejscu trzeba podnieść, że samo wskazanie w skardze nadzwyczajnej przepisów prawa, z których naruszeniem, zdaniem skarżącego, zostało wydane zaskarżone orzeczenie, bez bliższego określenia zarzutów, nie może zostać uznane za wystarczające uzasadnienie zarzutu (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20).

Niezależnie od uprzednio wskazanej częściowej wadliwości sformułowanego zarzutu, przyjmując jedynie hipotetycznie, iż został on jakkolwiek uzasadniony, wskazać należy, że w realiach niniejszej sprawy forsowana przez skarżącego teza o uchybieniu art. 200 k.p.c. nie znalazłaby podstaw do aprobaty, jako że wskazywany przepis dotyczy obowiązku badania przez sąd swej właściwości z urzędu, który to przepis nie odnosi się swym zakresem do kwestii weryfikacji okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu (art. 202 k.p.c.).

Zbędne jest nadto formułowanie przez skarżącego zarzutu naruszenia art. 379 pkt 3 k.p.c. Przepis ten określa bowiem sankcję za naruszenie dyspozycji normy

prawnej wynikającej z art. 366 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., stanowiąc, że w przypadku wydania orzeczenia m.in. w sytuacji, gdy sprawa o to samo roszczenie między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona, zachodzi nieważność postępowania. Adresatem powołanego przepisu jest jednak sąd odwoławczy, a nie sąd pierwszej instancji. Wskazuje na to jego ścisły związek z art. 386 § 2 i 3 k.p.c., który w przypadku poddania orzeczenia wydanego w warunkach nieważności postępowania kontroli instancyjnej nakazuje wydanie przez sąd odwoławczy orzeczenia kasatoryjnego, tj. uchylenie zaskarżonego orzeczenia oraz - stosownie do okoliczności rozpoznawanej sprawy - zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania albo odrzucenie pozwu lub umorzenie postępowania. Za przyjęciem takiego wniosku przemawia też wykładnia systemowa, ponieważ zarówno art. 379 k.p.c., jak i art. 386 k.p.c. zostały umieszczone w Dziale V Tytułu VI Księgi pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego, zatytułowanym „Środki odwoławcze”. Adresatem zarzutu naruszenia art. 379 pkt 3 k.p.c. nie może być zatem sąd, który orzekał w sprawie w pierwszej instancji.

Skarżący podniósł ponadto zarzut dotyczący naruszenia zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, tj. zasady zaufania do państwa i zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP oraz prawa do sądu, wyrażonego w ramach art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Konstytucja RP w art. 45 statuuje zasadę prawa do sądu, zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazywano, że zapewnienie prawa do rzetelnego procesu jest podstawowym obowiązkiem sądu, a jego przestrzeganie daje gwarancję, że procedura sądowa spełnia wymóg sprawiedliwej, oraz że konstytucyjne prawo do sądu nie stanowi jedynie pustej obietnicy, stając się prawem fasadowym (zob. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2; 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07, OTK 15 ZU nr 3/A/2008, poz. 47; 18 października 2011 r., SK 39/09, OTK ZU nr 8/A/2011, poz. 84). Nie ulega przy tym wątpliwości, że prawo do sądu obejmuje również gwarancję stabilności orzeczeń, a więc prawo do otrzymania wiążącego rozstrzygnięcia danej

sprawy indywidualnej. Dążenie do rozwiązania sporu stanowi istotę prawa do sądu oraz powiązanej z tą gwarancją funkcji sprawowania wymiaru sprawiedliwości powierzonej sądom (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP). Obejmuje przy tym gwarancję uzyskania orzeczenia, które w sposób definitywny zakończy daną sprawę i - poza wyjątkowymi sytuacjami - nie będzie w przyszłości podważane (zob. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 39; 27 października 2015 r., SK 9/13, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 151).

Oceniany na tym tle zarzut skargi nadzwyczajnej dotyczący naruszenia proceduralnych gwarancji prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) należy uznać za zasadny. Ponowne orzekanie przez sąd w sprawie prawomocnie osądzonej, a więc naruszenie zasady *ne bis in idem*, w istocie podważyło ustalenia poczynione przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie, rozstrzygający sprawę w postępowaniu zakończonym nakazem zapłaty osygn. akt II Nc 4236/08. W ten sposób naruszone zostało wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP prawo do orzeczenia sądowego, a więc wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy (zob. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 12 marca 2002, P 9/01, OTK ZU nr 2/A/2002, poz. 14; 25 lipca 2013, SK 17/12, OTK ZU nr 6/A/2013, poz. 86; 27 października 2015 r., K 5/14, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 150).

Prawo do sądu realizowane ma być według reguł ustalonych przez ustawodawcę w procedurach stworzonych dla rozpoznawania spraw poszczególnych rodzajów. Z kolei przepisy te w aspekcie dotyczącym postępowania cywilnego, nakładają na sąd obowiązek badania z urzędu przesłanek, o których mowa w art. 199 § 1 k.p.c., czy w art. 379 k.p.c. w przypadku sądu odwoławczego, niezależnie od etapu postępowania, na którym sąd powziął informację, co do ich wystąpienia.

Odnosząc się natomiast do zarzutu naruszenia zasad wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, tj. zasady zaufania do państwa i zasady bezpieczeństwa prawnego, w pierwszej kolejności należy wskazać na ich wzajemne powiązanie. Zawarta w art. 2 Konstytucji RP zasada ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, nazywana także zasadą lojalności państwa względem obywateli, ściśle wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona w takim stanowieniu i stosowaniu prawa, „by nie stawało się ono swoistą pułapką dla

obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny” (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2001 r., K 27/00, OTK 2001 nr 2, poz. 29; tak też P. Tuleja [w:] M. Safjan i in. (red.), *Konstytucja RP*. Tom I. Komentarz do art. 1-86, Warszawa 2016). Koniecznym wymogiem realizacji zasady zaufania jest zagwarantowanie obywatelom bezpieczeństwa prawnego. Bezpieczeństwo prawne, przewidywalność prawa stanowionego przez państwo oraz respektowanie przez władzę działań podejmowanych w zaufaniu do państwa gwarantują ochronę wolności człowieka (*ibidem*).

Ponadto wskazać należy na powiązanie unormowań zawartych w art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, mające swoje logiczne uzasadnienie zarówno na poziomie ogólnych zasad wykładni Konstytucji RP, którą należy odczytywać zawsze w odpowiednim kontekście, uwzględniając jej systemowy charakter, jak i na to, że gwarancje wynikające ze wskazanych przepisów stanowią *de facto* dwie strony „tego samego medalu”. Aspekt ustrojowy, wyrażony w art. 2 Konstytucji RP, dotyczy państwa prawnego, które zapewniać ma m.in. bezpieczeństwo prawne oraz gwarantować jednostce, że jej sytuacja prawna nie będzie kształtowana w sposób dla niej zaskakujący i nieprzewidywalny. Aspekt podmiotowy, wyposaża tę jednostkę w prawo do sądu, a więc przyznaje jej konkretny instrument, dzięki któremu ma być możliwe urzeczywistnianie gwarancji ustrojowych wynikającej z koncepcji państwa przyjętej w art. 2 Konstytucji RP. Jeżeli zatem jednostka, korzystając ze swojego prawa podmiotowego, nie może uzyskać ochrony przewidzianej w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP - w tym wypadku takiego wiążącego rozstrzygnięcia jej sprawy, które nie będzie podlegało ponownemu rozpoznawaniu w warunkach powagi rzeczy osądzonej - to jednocześnie dochodzi do naruszenia zasad funkcjonowania państwa, które takiej ochrony nie jest w stanie zapewnić. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreślano m.in., że zasada stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych ma istotne znaczenie z punktu widzenia realizacji konstytucyjnych zasad bezpieczeństwa prawnego i pewności prawa. Z tych względów podstawowe znaczenie ma takie ukształtowanie postępowania sądowego, aby zapadło w nim

wiążące rozstrzygnięcie zgodne z prawem (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 39; 13 października 2015 r., SK 63/12, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 146). Wskazywano również, że zasada stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych ma istotne znaczenie z punktu widzenia formalnego aspektu zasady państwa prawnego, zasady ochrony zaufania do państwa i prawa oraz prawa do rozstrzygnięcia sprawy sądowej w rozsądnym czasie. Oczywiście jest, że każda sprawa, w tym każdy spór prawny rozpatrywany na drodze sądowej, powinna mieć swoje ostateczne, skuteczne i niepodważalne na drodze prawnej rozstrzygnięcie (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 listopada 2006 r., SK 19/05, OTK ZU nr 10/A/2006, poz. 154).

Należy stwierdzić, że wydanie dwóch orzeczeń w okolicznościach opisanych powyżej, godzi w zasadę zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, a także prawo do sądu. W sytuacji, kiedy na skutek rażącego naruszenia prawa wydane zostają dwa orzeczenia, uprawnione jest twierdzenie, że powstała sytuacja stworzyła stan niepewności prawnej naruszając konstytucyjne prawo do sądu (art. 45 Konstytucji RP). To świadczy zaś o naruszeniu zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie skargi nadzwyczajnej wymaga wyważenia dwóch konkurujących wartości - pewności prawa i związanej z tym stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych oraz - zasady sprawiedliwości społecznej, z której wynikać ma przestrzeganie konstytucyjnych wolności i praw jednostki przejawiające się w wydawaniu sprawiedliwych wyroków, zapadłych w prawidłowo prowadzonym postępowaniu. Zaistnienie zatem przesłanki ogólnej, zwanej również przesłanką funkcjonalną skargi nadzwyczajnej, winno być stwierdzone poprzez ustalenie czy uchylenie zaskarżonego orzeczenia będzie – w świetle całokształtu zasady z art. 2 Konstytucji RP – proporcjonalne względem oczywistego uchylenia ochrony przysługującej prawomocnym orzeczeniom sądów (postanowienie Sądu Najwyższego z 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20). W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego wydanie kolejnego rozstrzygnięcia pomimo, iż sprawa o tym samym przedmiocie i z udziałem tych samych uczestników została już prawomocnie rozpoznana, jest konsekwentnie kwalifikowane jako poważne uchybienie, które świadczy o rażącym naruszeniu prawa, godzi w powagę wymiaru sprawiedliwości,

jak również konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego oraz zasady z niej wynikające (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19; z 16 lipca 2019 r., I NSNc 11/19; z 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20; z 24 lutego 2021 r., I NSNc 132/20). Jak wskazano w ostatnim z powołanych orzeczeń, wydanie kolejnego orzeczenia z pogwałceniem zasady ochrony powagi rzeczy osądzonej, to jego uchylenie nie tylko nie uchybia tej zasadzie, ale ją afirmuje i w oczywisty sposób jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Pogląd ten Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę w pełni podziela. Zakaz *ne bis in idem*, który wyraża rację istnienia art. 366 k.p.c., gwarantuje ogólnie porządek prawny, a w konsekwencji ład społeczny (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 lipca 2007 r., V CNP 78/07), toteż jego naruszenie w zasadzie zawsze podlega kwalifikacji jako godzące w wartości, które wyraża art. 2 Konstytucji RP.

Na gruncie rozpoznawanej skargi nadzwyczajnej dylemat wynikający z konieczności dania pierwszeństwa jednej z przytoczonych wyżej wartości konstytucyjnych zdaje się nie występować. Trudno bowiem „bronić” pewności prawa z powołaniem się na gwarancje stabilności orzeczeń i powagę rzeczy osądzonej, skoro to właśnie kwestionowany nakaz zapłaty rażąco naruszył tę zasadę. Jak już wyżej wspomniano, przy rozstrzyganiu o dopuszczalności skargi nadzwyczajnej, należy odnieść się do ogólnej przesłanki wyrażonej w art. 89 § 1 u.SN *in principio*, co sprowadza się do wyważenia dwóch konkurujących wartości - pewności prawa i związanej z tym stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych oraz zasady sprawiedliwości społecznej, z której wynikać ma przestrzeganie konstytucyjnych wolności i praw jednostki przejawiające się w wydawaniu sprawiedliwych wyroków, zapadłych w prawidłowo prowadzonym postępowaniu.

Skarga dotyczy nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym w sytuacji uprzedniego rozstrzygnięcia innym prawomocnym orzeczeniem sądowym tego samego sporu zaistniałego między tymi samymi stronami procesowymi. W tym wypadku, przy rozstrzyganiu między zasadą pewności prawa i stabilnością obrotu ukształtowanego w drodze kwestionowanego nakazu zapłaty, a zasadą

sprawiedliwości społecznej dającą podstawę do uchylenia wadliwego i niesprawiedliwego orzeczenia, powinno się brać pod uwagę, że samo wydanie skarżonego nakazu stanowiło - co stwierdzono wcześniej - wyraz naruszenia zasady powagi rzeczy osądzonej. Nie uwzględniało bowiem wcześniejszego prawomocnego orzeczenia wydanego w sprawie o sygn. akt II Nc 4236/08.

Zaskarżony nakaz zapłaty dotknięty jest zatem fundamentalną wadą procesową, skutkującą naruszeniem gwarancji stabilności orzeczeń oraz zasady powagi rzeczy osądzonej. W obrocie prawnym nie mogą pozostawać dwa prawomocne orzeczenia dotyczące tych samych stron i odnoszące się do tego samego stanu faktycznego i prawnego. Tym samym eliminacja z przestrzeni prawnej wadliwego procesowo orzeczenia poprzez uwzględnienie skargi nadzwyczajnej zapewnia niewątpliwie cel, dla którego instrument ten został przyjęty przez ustawodawcę oraz urzeczywistni zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP).

Z tych wszystkich względów, w ocenie Sądu Najwyższego, zaktualizowały się przesłanki, o których mowa w art. 89 § 1 u.SN, tj. zaskarżony nakaz zapłaty w sposób rażący narusza prawo na skutek jego niewłaściwego zastosowania, a jego eliminacja konieczna jest dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w związku z czym skargę nadzwyczajną należało uwzględnić.

Jak stanowi art. 91 § 1 zdanie pierwsze u.SN, w przypadku uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosownie do wyników postępowania orzeka co do istoty sprawy albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji, albo umarza postępowanie. Przepis ten stanowi zatem podstawę do uchylenia zaskarżonego w niniejszej sprawie nakazu zapłaty i umorzenia postępowania.

Odrzucając pozew, sąd odmawia merytorycznego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy co do istoty z uwagi na brak dodatnich przesłanek procesowych lub występowanie przeszkód procesowych. W braku zaś podstaw do przekazania sprawy, czy też do jej merytorycznego rozpoznania, postępowanie należy umorzyć, bowiem wydanie merytorycznego rozstrzygnięcia jest

niedopuszczalne. Wydanie takiego orzeczenia wynika nie tylko z celu przepisów ustawowych regulujących skargę nadzwyczajną, które nadają prymat zasadom, wolnościom i prawom człowieka i obywatela, ale także z tego, że Sąd Najwyższy, rozstrzygając w sprawie ze skargi nadzwyczajnej, nie powinien wydać orzeczenia, które naruszałoby normy o szczególnym znaczeniu (zob. K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym*. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 1, s. 497). Samo stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa, nie prowadzi bowiem do cofnięcia naruszeń zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP i wywołanych przez to orzeczenie. Dopiero wydanie przez Sąd Najwyższy orzeczenia o jego uchyleniu, czynić będzie zadość celom ustawy, jednak tylko w przypadku, gdy orzeczenie to nie doprowadzi do naruszeń tych samych norm, których funkcjonowanie ma przywrócić. W niniejszej sprawie nie nastąpiła nieodwracalność skutków prawnych, o których mowa w art. 115 § 2 u.SN. O ile bowiem od uprawomocnienia się zaskarżonego nakazu upłynęło 5 lat, o tyle wywołana tym orzeczeniem sytuacja prawna związana z nakazaniem wykonania świadczenia pieniężnego, a następnie jego egzekucją z majątku pozwanej zdaje się być możliwa do weryfikacji i odwrócenia, nie prowadząc jednocześnie do nieprzewidywalnych skutków materialnoprawnych wynikających np. z dynamiki obrotu cywilnoprawnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 3 czerwca 2020 r., I NSNc 46/19). Po drugie, trzeba wskazać, że wskutek wydania zaskarżonego nakazu zapłaty naruszone zostały zasady i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP, tj. zasada zaufania do państwa, zasada bezpieczeństwa prawnego, wywodzone z art. 2 Konstytucji RP oraz prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP).

Mając na uwadze znaczenie tych naruszonych wartości w kontekście niniejszej sprawy oraz konieczność ich ochrony, Sąd Najwyższy uznał, że przemawia to za wydaniem orzeczenia na podstawie art. 91 § 1 u.SN, pomimo upływu pięcioletniego terminu od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego nakazu zapłaty (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 29 czerwca 2021 r., I NSNc 15/21; z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20). Oczywistym jest bowiem, że utrzymanie w mocy zaskarżonego nakazu zapłaty, stanowiłoby o nieprzerwanym istnieniu daleko idącego w swych skutkach naruszenia wskazanych wartości, które nie powinno mieć miejsca w

demokratycznym państwie prawnym.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w pkt. 1 sentencji wyroku, o kosztach postępowania rozstrzygając zgodnie z zasadą określoną w art. 398(18) k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN (pkt II wyroku).

[SOP]

[r.g.]